

Summary

Lavrinenko I. LLC ownership interest succession.

In the article the author considers the issue of succession of share in the statute fund of co. Ltd. The great attention is devoted to the proceeding connected with registration of hereditary rights.

Legal problems which can arise for the heir at passing share of co. Ltd are researched and also propose the ways of it overcoming.

Key words: limited liability company, shareholder, share, succession.

Отримано 11.04.2014

УДК 346.7

В. Н. ПЕТРИНА

Володимир Нестерович Петрина, кандидат юридичних наук, професор Навчально-наукового інституту права та психології Національної академії внутрішніх справ

ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК ПРЕДМЕТ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ

Зовнішньоекономічна діяльність (далі – ЗЕД) є надзвичайно важливим чинником економічного та гуманітарного розвитку України. З огляду на важливість цього інституту йому приділено велику увагу в науковій літературі, в тому числі і юридичній. Практично в кожному вищому навчальному закладі, що готує юристів, викладається навчальна дисципліна «Правове регулювання зовнішньоекономічної діяльності». Проблеми правового регулювання ЗЕД висвітлюються в працях цілої низки українських правознавців, зокрема, О. М. Вінника, О. В. Зайчука, С. П. Коломацької, В. В. Луця, В. Ф. Опришка, С. Г. Осики, І. Г. Побірченка, В. В. Поєдинка, Ю. С. Шемшученка, В. С. Щербини та багатьох інших науковців. У роботах зазначених вчених в різних площинах розглядаються різноманітні аспекти правового регулювання ЗЕД, що дає змогу говорити про детальну розробленість цієї сфери правової науки. Проте серед величезної кількості наукових праць у галузі правового регулювання ЗЕД, на нашу думку, бракує досліджень, у яких би вона предметно розглядалась через призму складу зовнішньоекономічних правовідносин. На заповнення цієї прогалини і спрямована дана стаття.

Предметом правового регулювання, як відомо, є суспільні відносини¹. Тому, розглядаючи ЗЕД як предмет правового регулювання, ми маємо говорити про неї як про суспільні відносини, тобто зовнішньоекономічні правовідносини.

«До складу правовідносин входять такі елементи: 1) суб'єкти; 2) об'єкти; 3) зміст»². Розглянемо склад зовнішньоекономічних правовідносин.

Суб'єкти зовнішньоекономічних правовідносин

«Суб'єкт правовідносин – це учасник правових відносин, який має суб'єктивні права та здатний виконувати юридичні обов'язки»³. Хто ж може бути суб'єктом зовнішньоекономічних правовідносин згідно із законодавством України?

Закон України «Про зовнішньоекономічну діяльність» (далі – Закон) зазначає, що ЗЕД – це «діяльність суб'єктів господарської діяльності України та іноземних суб'єктів господарської діяльності, побудована на взаємовідносинах між ними...»⁴. Виходячи із вищенаведеного законодавчого визначення поняття ЗЕД, суб'єктами зовнішньоекономічних правовідносин мають бути, з одного боку, українські суб'єкти господарської діяльності України, а з другого – іноземні суб'єкти господарської діяльності. Такий суб'єктний склад є кваліфікуючою ознакою зовнішньоекономічних правовідносин.

В ГКУ зазначається: «1. Суб'єктами господарювання визнаються учасники господарських відносин, які здійснюють господарську діяльність, реалізуючи господарську компетенцію (сукупність господарських прав та обов'язків), мають відокремлене майно і несуть відповідальність за своїми зобов'язаннями в межах цього майна, крім випадків, передбачених законодавством. 2. Суб'єктами господарювання є: 1) господарські організації – юридичні особи, створені відповідно до Цивільного кодексу України, державні, комунальні та інші підприємства, створені відповідно до цього Кодексу, а також інші юридичні особи, які здійснюють господарську діяльність та зареєстровані в установленому законом порядку; 2) громадяни України, іноземці та особи без громадянства, які здійснюють господарську діяльність та зареєстровані відповідно до закону як підприємці»⁵.

Виходячи з визначення поняття господарської діяльності, що дається в ч. 1 ст. 3 ГКУ, за Цивільним кодексом України (далі – ЦКУ) до суб'єктів господарської діяльності, а отже, і до суб'єктів зовнішньоекономічних правовідносин, можна віднести юридичні особи в таких організаційно-правових формах, як господарські това-

риства (повне товариство, командитне товариство, товариство з обмеженою відповідальністю, товариство з додатковою відповідальністю, акціонерне товариство) та виробничі кооперативи⁶. За ГКУ до суб'єктів господарської діяльності, а таким чином і до суб'єктів зовнішньоекономічних правовідносин, можна віднести юридичні особи в таких організаційно-правових формах, як підприємства та об'єднання підприємств⁷.

Саме так визначає суб'єктів ЗЕД ГКУ, згідно з яким «суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності є: суб'єкти господарювання, зазначені в пунктах 1, 2 частини другої статті 55 цього Кодексу»⁸. Проте, коли ми звертаємось до ст. 3 Закону, яка дає перелік суб'єктів ЗЕД, то зустрічаємо там низку структур, що не є суб'єктами господарювання за законодавством України, тобто не є відповідними юридичними особами чи фізичними особами – підприємцями.

Так, відповідно до Закону суб'єктами ЗЕД в Україні є: «фізичні особи – громадяни України, іноземні громадяни та особи без громадянства, які мають цивільну правосдатність і дієздатність згідно з законами України і постійно проживають на території України»⁹, незалежно від того чи зареєстровані вони як підприємці, чи ні. Таке положення Закону не можна вважати відповідним, оскільки, як уже зазначалося вище, згідно з ГКУ суб'єктами господарювання, а отже, і суб'єктами ЗЕД (зовнішньоекономічних правовідносин) в Україні можуть бути тільки фізичні особи, зареєстровані відповідно до закону як підприємці.

Закон також відносить до суб'єктів ЗЕД «об'єднання фізичних, юридичних, фізичних і юридичних осіб, які не є юридичними особами згідно з законами України, але які мають постійне місцезнаходження на території України і яким цивільно-правовими законами України не заборонено здійснювати господарську діяльність»¹⁰. Але чи можуть такі об'єднання насправді бути суб'єктами правовідносин, в тому числі й зовнішньоекономічних? На нашу думку, ні. Як відомо, «можливість того чи іншого суб'єкта бути учасником правовідносин визначається його правосуб'єктністю. Правосуб'єктність – це передбачена нормами права здатність особи бути носієм прав і обов'язків, здійснювати їх від свого імені та нести юридичну відповідальність за свої дії»¹¹. Об'єднання, що не мають статусу юридичної особи, не мають відповідної правосуб'єктності для того, щоб бути учасником зовнішньоекономічних правовідносин. Згідно зі ст. 55 ГКУ вони не можуть бути суб'єктами господарювання, а таким чином згідно із абзацом дванадцятим ст. 1 Закону, ч. 1 ст. 377 та ч. 1 ст. 378 ГКУ такі об'єднання не можуть бути і суб'єктами ЗЕД (зовнішньоекономічних правовідносин). Крім того, такого роду об'єднання згідно зі ст. 2 Цивільного кодексу України не можуть бути учасниками цивільних, зокрема майнових відносин. Такі об'єднання, наприклад, не можуть від свого імені укласти зовнішньоекономічний договір купівлі-продажу товарів, набути за таким договором будь-які права чи обов'язки, нести за таким договором відповідальність тощо.

До суб'єктів ЗЕД Закон також відносить «структурні одиниці іноземних суб'єктів господарської діяльності, які не є юридичними особами згідно з законами України (філії, відділення тощо), але мають постійне місцезнаходження на території України»¹². Але, як уже зазначалося вище, структури, що не мають статусу юридичної особи, не наділені достатньою правосуб'єктністю, щоб бути учасниками зовнішньоекономічних правовідносин. Вони згідно зі ст. 55 ГКУ не можуть бути суб'єктами господарювання, а таким чином згідно із абзацом дванадцятим ст. 1 Закону, ч. 1 ст. 377 та ч. 1 ст. 378 ГКУ такі структури не можуть бути і суб'єктами ЗЕД (зовнішньоекономічних правовідносин). Згідно зі ст. 2 Цивільного кодексу України такі структури також не можуть бути учасниками цивільних, зокрема майнових відносин. Адже структурна одиниця іноземного суб'єкта господарської діяльності не може, наприклад, укласти зовнішньоекономічний договір купівлі-продажу товарів від свого власного імені, а укладає його на підставі довіреності від імені відповідного іноземного суб'єкта господарювання, який з точки зору права і виступає суб'єктом відповідних зовнішньоекономічних правовідносин.

До суб'єктів ЗЕД Закон відносить також «спільні підприємства за участю суб'єктів господарської діяльності України та іноземних суб'єктів господарської діяльності, зареєстровані як такі в Україні і які мають постійне місцезнаходження на території України»¹³. З цього приводу, по-перше, треба зазначити, що будь-які підприємства згідно з ч. 4 ст. 62 ГКУ є априорі юридичними особами. Юридичні ж особи як суб'єкти ЗЕД окремо згадаються в Законі¹⁴, і з огляду на те, що поняття «юридичні особи» є більш широким і охоплює собою поняття «підприємства», ми не бачимо жодної потреби виділяти спільні підприємства як окремих суб'єктів ЗЕД. По-друге, треба зазначити, що чинним законодавством, яке регулює порядок державної реєстрації юридичних осіб, взагалі не передбачається створення та державна реєстрація спільних підприємств¹⁵.

У ст. 3 Закону, яка називається «Суб'єкти зовнішньоекономічної діяльності», зазначено, що «Україна в особі її органів, місцеві органи влади і управління в особі створених ними зовнішньоекономічних організацій, які беруть участь у зовнішньоекономічній діяльності, а також інші держави, які беруть участь у господарській діяльності на території України, діють як юридичні особи згідно з частиною четвертою статті 2 цього Закону і законами України»¹⁶. Нечіткість формулювань зазначеного положення Закону призводить до питання: чи може держава, державні органи або органи місцевого самоврядування бути суб'єктами ЗЕД? Відповідь на це питання буде негативною з наступних причин.

По-перше, «держава, органи державної влади та органи місцевого самоврядування не є суб'єктами господарювання»¹⁷ і, таким чином, суб'єктами ЗЕД. Водночас, як уже зазначалося вище, суб'єктний склад, а саме: участь в зовнішньоекономічних правовідносинах з одного боку, українських суб'єктів господарювання, а з другого боку, – іноземних суб'єктів господарювання є кваліфікуючою ознакою зовнішньоекономічної діяльності як правовідносин. Таким чином, неучасть у правовідносинах одночасно українських суб'єктів господарювання (з одного боку) та іноземних суб'єктів господарювання (з другого боку) дає нам підстави не

вважати такі правовідносини зовнішньоекономічними. Це означає, що навіть у випадку, якщо б держава, певний орган державної влади чи місцевого самоврядування вступив у приватноправові відносини з іноземним суб'єктом господарювання як рівноправний учасник відносин (наприклад, уклав договір купівлі-продажу автомобіля), то такі відносини не вважались би зовнішньоекономічними.

По-друге, в основу регулювання ЗЕД покладено принципи «свободи її суб'єктів добровільно вступати у зовнішньоекономічні відносини, здійснювати їх у будь-яких формах, не заборонених законом, та рівності перед законом усіх суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності»¹⁸. Це означає, що зовнішньоекономічні правовідносини є приватноправовими відносинами, тобто відносинами, «які ґрунтуються на засадах юридичної рівності, вільному волевиявленні, майновій самостійності, суб'єктами яких є фізичні та юридичні особи»¹⁹. Ті ж правовідносини за участю органів державної влади чи органів місцевого самоврядування, у які суб'єкти ЗЕД змушені вступати у зв'язку із здійсненням ними ЗЕД (наприклад, відносини щодо сплати податків, розмитнення товарів, отримання різноманітних дозволів тощо), є за своєю природою публічно-правовими відносинами (відповідно податковими митними, адміністративними і т.д.) і характеризуються усіма ознаками публічно-правових відносин, як-то: «1) обов'язкова участь у цих відносинах суб'єкта, наділеного публічно-владними повноваженнями; 2) імперативність публічно-правових відносин; 3) підпорядкованість одного учасника публічно-правових відносин іншому – суб'єкту владних повноважень; 4) домінування публічно-правового інтересу в цих відносинах»²⁰. Так, наприклад, відносини, що складаються між українським суб'єктом господарювання та відповідним державним органом з приводу реєстрації зовнішньоекономічного контракту належать, вочевидь, не до зовнішньоекономічних, а до адміністративних правовідносин, тобто до «суспільних відносин, що виникають у зв'язку з реалізацією функцій державної виконавчої влади, змістом якої є управління суспільством»²¹. Так само як, наприклад, відносини, що складаються між подружжям при укладенні шлюбу, і в тому числі шлюбного договору, є сімейними правовідносинами, а відносини, що складаються між подружжям і відповідним державним органом з приводу реєстрації шлюбу – є адміністративними правовідносинами, але аж ніяк не сімейними.

Таким чином, суб'єктами зовнішньоекономічних правовідносин (суб'єктами ЗЕД) можуть бути суб'єкти господарювання державної і комунальної форми власності, в тому числі й такі суб'єкти господарювання, що були створені державними органами або органами місцевого самоврядування, але не самі державні органи та органи місцевого самоврядування.

Обов'язковими учасниками (суб'єктами) зовнішньоекономічних правовідносин мають бути іноземні суб'єкти господарської діяльності. Згідно із Законом іноземними суб'єктами господарської діяльності вважаються «суб'єкти господарської діяльності, що мають постійне місцезнаходження або постійне місце проживання за межами України»²². Організаційно-правові форми та правовий статус іноземних суб'єктів зовнішньоекономічних правовідносин визначається правом тих країн, у яких такі суб'єкти мають постійне місцезнаходження або постійне місце проживання²³.

Виходячи із вищенаведеного, з метою чіткого визначення кола суб'єктів зовнішньоекономічних правовідносин, вважаємо за необхідне привести текст ст. 3 Закону у відповідність до тексту ст. 378 ГКУ, виклавши ст. 3 Закону у наступній редакції: «Стаття 3. Учасники зовнішньоекономічної діяльності.

Зовнішньоекономічна діяльність здійснюється за участю українських суб'єктів господарювання, зазначених в пунктах 1, 2 частини другої статті 55 Господарського кодексу України (які для цілей цього Закону іменуються «суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності») та іноземних суб'єктів господарювання, правовий статус яких визначається правом тих країн, в яких такі суб'єкти мають постійне місцезнаходження або постійне місце проживання.

Держава гарантує однаковий захист усіх суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності».

Об'єкти зовнішньоекономічних правовідносин

«Об'єкти правовідносин – це певні матеріальні, духовні та інші соціальні блага, з приводу яких між суб'єктами виникають, змінюються чи припиняються правовідносини»²⁴. В юридичній науці «розрізняють такі види об'єктів правовідносин: 1) матеріальні блага: а) предмети природи в їх природженому стані (земля, надра, водні ресурси та ін.); б) штучно створені предмети в процесі трудової діяльності – речі рухомі і нерухомі (засоби виробництва, майно, предмети споживання тощо); в) цінності – гроші, акції, векселі, облигації, цінні документи (диплом, атестат); 2) особисті нематеріальні блага – життя, здоров'я, честь, гідність, ділова репутація, ім'я (назва), освіта, свобода літературної, художньої, наукової і технічної творчості та ін.; 3) продукти (результати) духовної та інтелектуальної творчості – твори мистецтва, літератури, науки, техніки, живопису, кіно, інформація, комп'ютерні програми та інші результати інтелектуальної діяльності, що захищаються законом (наприклад, Законом України «Про авторське право і суміжні права»); 4) послуги виробничого і невиробничого характеру – виконання роботи, зумовленої договором або контрактом, наприклад, доставка вантажу до місця призначення за договором перевезення; 5) загальносоціальні цінності і блага – екологічна безпека, громадський порядок тощо»²⁵.

У визначенні ЗЕД, що дається в Законі, не міститься вказівки щодо того, з приводу яких соціальних благ складаються зовнішньоекономічні правовідносини. У визначенні ЗЕД, що дається в ГКУ, законодавець відніс до благ, що становлять об'єкти зовнішньоекономічних правовідносин, майно та робочу силу. Так, згідно з ГКУ «зовнішньоекономічною діяльністю суб'єктів господарювання є господарська діяльність, яка в процесі її здійснення потребує перетинання митного кордону України майном, зазначеним у частині першій статті 139 цього Кодексу, та/або робочою силою»²⁶.

Аналізуючи зазначені в ГКУ об'єкти зовнішньоекономічних правовідносин, треба підкреслити, що майно, тобто «сукупність речей та інших цінностей (включаючи нематеріальні активи), які мають вартісне визначення, виробляються чи використовуються у діяльності суб'єктів господарювання...»²⁷, належить до матеріальних благ і тому з точки зору теорії права, без сумніву, може бути об'єктом правових відносин, в тому числі і зовнішньоекономічних. Однак виникає питання, чи насправді може бути об'єктом зовнішньоекономічних правовідносин робоча сила, як це зазначено в ч. 1 ст. 377 ГКУ?

«Робоча сила – це здатність людини до праці... Робоча сила невіддільна від людини, від її особи»²⁸. Сама людина є власником своєї робочої сили і як власник тільки «вона має право на володіння, розпорядження й користування нею»²⁹. У теорії права цілком справедливо зазначається, що «у сучасних правових системах світу людина, як така, не може бути об'єктом правовідносин (на відміну від минулого, коли раб чи кріпак розглядався як «річ, яка вміє говорити» і міг бути проданий чи подарований)»³⁰. Торгівля людьми (робочою силою), де людина виступає об'єктом відносин, заборонена міжнародним правом і правом України.

У сучасних умовах в політекономії робоча сила розглядається як товар, але тільки за умов, що суб'єктом правовідносин з купівлі-продажу робочої сили (продавцем) виступає сам власник робочої сили, тобто людина, яка є носієм цієї робочої сили. Тобто з правової точки зору йдеться про трудові правовідносини, що опосередковуються трудовими договорами між працівниками та роботодавцями. Але у випадку, коли український працівник укладає трудовий договір (навіть якщо ми назвемо це договором про продаж своєї робочої сили) з іноземним роботодавцем, чи можна вважати такий трудовий договір зовнішньоекономічним договором і, таким чином, говорити про здійснення таким працівником ЗЕД? Очевидно, що ні. Адже працівник не є суб'єктом господарювання і, таким чином, суб'єктом ЗЕД, а трудовий договір за його участі не підпадає під ознаки зовнішньоекономічного договору, що містяться в абзаці тринадцятому ст. 1 Закону.

Таким чином, робоча сила не може бути об'єктом зовнішньоекономічних правовідносин. Натомість, об'єктами зовнішньоекономічних правовідносин можуть бути послуги виробничого і невиробничого характеру (наприклад, перевезення вантажу або будівництво споруди) та результати інтелектуальної діяльності (наприклад, комп'ютерні програми тощо). Ці об'єкти зовнішньоекономічних правовідносин, на нашу думку, мали б бути зазначені замість робочої сили в ч. 1 ст. 377 ГКУ.

Зміст зовнішньоекономічних правовідносин

«Зміст правовідносин – це сукупність суб'єктивних прав і юридичних обов'язків учасників даних правовідносин... Суб'єктивні юридичні обов'язки, як і суб'єктивні права, суворо персоніфіковані. Вони адресовані не абстрактній особі чи особам, а покладаються на конкретного учасника чи учасників цілком визначених, конкретних правовідносин»³¹.

Зміст конкретних зовнішньоекономічних правовідносин визначається за домовленістю їх суб'єктів і фіксується у зовнішньоекономічному договорі (контракті), яким є «матеріально оформлена угода двох або більше суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності та їх іноземних контрагентів, спрямована на встановлення, зміну або припинення їх взаємних прав та обов'язків у зовнішньоекономічній діяльності»³².

Джерелами правових норм, якими мають керуватися суб'єкти зовнішньоекономічних відносин при визначенні набору конкретних суб'єктивних юридичних обов'язків та суб'єктивних прав у зовнішньоекономічному договорі, слугують відповідні міжнародні договори та законодавство (а також інші джерела права) країни, право якої застосовується до договору. За загальним правилом до зовнішньоекономічного договору застосовується право тієї країни, яке обрали сторони договору за своєю згодою³³. При цьому сторони можуть обрати як право України чи право країни, де зареєстрований іноземний суб'єкт господарювання, що є стороною зовнішньоекономічного договору, так і право будь-якої третьої країни. У випадку відсутності такої згоди, питання про те, право якої країни повинно застосовуватись до зовнішньоекономічного договору, має вирішуватись на підставі колізійних норм законодавства України та інших країн і міжнародних договорів України³⁴. Вирішується таке питання в порядку судочинства або арбітражу.

Незалежно від того, право якої країни застосовується до того чи іншого зовнішньоекономічного договору, визначаючи конкретний зміст зовнішньоекономічних правовідносин, сторони мають враховувати імперативні норми права України та імперативні норми права країни, де знаходиться іноземний суб'єкт господарювання, що є стороною відповідного зовнішньоекономічного договору. Згідно із Законом України «Про міжнародне приватне право» «суд, незалежно від права, що підлягає застосуванню відповідно до цього Закону, може застосовувати імперативні норми права іншої держави, які мають тісний зв'язок із відповідними правовідносинами, за винятком, встановленим частиною першою цієї статті. При цьому суд повинен брати до уваги призначення та характер таких норм, а також наслідки їх застосування або незастосування»³⁵.

«Суб'єкти зовнішньоекономічної діяльності при складанні тексту зовнішньоекономічного договору (контракту) мають право використовувати відомі міжнародні звичаї, рекомендації, правила міжнародних органів та організацій, якщо це не заборонено прямо та у виключній формі цим та іншими законами України»³⁶.

Згідно із законодавством України «для підписання зовнішньоекономічного договору (контракту) суб'єкту зовнішньоекономічної діяльності не потрібен дозвіл будь-якого органу державної влади, управління або вищестоящої організації, за винятком випадків, передбачених законами України»³⁷, а «органи державної влади, органи місцевого самоврядування не мають права втручатися в оперативну діяльність суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності, крім випадків, передбачених законом»³⁸. Виходячи із цього, держава та її органи не можуть впливати на визначення суб'єктами зовнішньоекономічних правовідносин змісту цих правовідносин інакше, ніж через такі засоби правового регулювання, як нормативно-правові акти та акти застосування права (індивідуаль-

ні акти). Таким чином, «державне регулювання ЗЕД» чи «державне управління ЗЕД», хоч як би хто це називав, на нашу думку, не може бути нічим іншим, як правовим регулюванням ЗЕД (нормативним та індивідуальним).

У визначенні ЗЕД, що дається в ч. 1 ст. 377 ГКУ, міститься тільки одна вимога щодо змісту зовнішньоекономічних правовідносин. Суть цієї вимоги полягає в тому, що суб'єктивні права і юридичні обов'язки учасників даних правовідносин мають передбачати «перетинання митного кордону України» об'єктами правовідносин, зазначеними в цій статті. Разом із тим у визначенні ЗЕД, що дається в абзаці дванадцятому ст. 1 Закону, зазначена кваліфікуюча ознака зовнішньоекономічних правовідносин відсутня, та й взагалі не міститься жодних вимог щодо змісту зовнішньоекономічних правовідносин. У цьому зв'язку виникає питання: чи є права і обов'язки суб'єктів зовнішньоекономічних правовідносин щодо переміщення певних благ на територію України чи за її межі необхідно умовою ЗЕД, тобто її кваліфікуючою ознакою? Ми вважаємо, що так. Адже факт укладення певного договору між українським та іноземним суб'єктами господарювання (наприклад, договору про безоплатний обмін інформацією про ціни на ринках їх країн) сам по собі не може означати виникнення між цими суб'єктами зовнішньоекономічних правовідносин. Якщо договір між українським та іноземним суб'єктами господарювання не передбачає прав і обов'язків цих суб'єктів щодо переміщення певних соціальних благ, які мають вартісне визначення (товарів, грошей тощо), на територію України чи за її межі, то, на нашу думку, такий договір взагалі не породжує зовнішньоекономічні правовідносини. Таким чином, суб'єктивні права та юридичні обов'язки відповідних суб'єктів щодо переміщення певних соціальних благ, які мають вартісне визначення (товарів, грошей тощо), на територію України чи за її межі є обов'язковою складовою змісту та кваліфікуючою ознакою зовнішньоекономічних правовідносин.

На підставі викладеного вище ми вважаємо, що зовнішньоекономічна діяльність як предмет правового регулювання може бути визначена наступним чином: зовнішньоекономічна діяльність – це сукупність суспільних відносин, які складаються між українськими та іноземними суб'єктами господарювання з приводу таких соціальних благ, як матеріальні блага, послуги та результати інтелектуальної діяльності, що переміщуються на територію України або за її межі, та які регулюються договорами між учасниками таких відносин, міжнародними торговельними звичаями, правом відповідної країни та нормами відповідних міжнародних договорів.

¹ Юридична енциклопедія: В 6-ти т.: Т. 5 П-С ; Ред. кол.: Ю. С. Шемшученко (голова) . – К. : Українська енциклопедія імені М. П. Бажана, 2003 . – 736 с. – С. 40.

² Кириченко В. М. Теорія держави і права. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://pidruchniki.ws/16011013/pravo/pravovidnosini>

³ Там само.

⁴ Абзац дванадцятий статті 1 Закону України «Про зовнішньоекономічну діяльність». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/959-12>

⁵ Стаття 55 Господарського кодексу України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/436-15>

⁶ Статті 83, 84 Цивільного кодексу України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/435-15>

⁷ Статті 62, 63, 118, 120 Господарського кодексу України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/436-15>

⁸ Частина 1 статті 378 Господарського кодексу України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/436-15>

⁹ Частина перша статті 3 Закону України «Про зовнішньоекономічну діяльність». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/959-12>

¹⁰ Там само.

¹¹ Кириченко В. М. Вказана праця.

¹² Частина перша статті 3 Закону України «Про зовнішньоекономічну діяльність». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/959-12>

¹³ Там само.

¹⁴ Там само.

¹⁵ Пункт 3.15 Державного класифікатора України «Класифікація організаційно-правових форм господарювання» ДК 002:2004, затверджений наказом Державного комітету України з питань технічного регулювання та споживчої політики від 28.05.2004 № 97. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.nau.ua/doc/?code=v0097609-04>

¹⁶ Частина друга статті 3 Закону України «Про зовнішньоекономічну діяльність». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/959-12>

¹⁷ Частина 1 статті 8 Господарського кодексу України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/436-15>

¹⁸ Частина 2 статті 377 Господарського кодексу України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/436-15>

¹⁹ Пункт 1 частини першої статті 1 Закону України «Про міжнародне приватне право». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.nau.ua/doc/?uid=1088.869.6&nobreak=1>

²⁰ Майданик Р. А. Цивільне право. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://pidruchniki.ws/1151051346551/pravo/tsivilni_publichni_pravovidnosini

²¹ Алфьоров С. М. Адміністративне право. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://pidruchniki.ws/14631004/pravo/ponyattya_administrativnogo_prava

²² Абзац двадцятий статті 1 Закону України «Про зовнішньоекономічну діяльність». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/959-12>

²³ Розділ II Закону України «Про міжнародне приватне право». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2709-15?nreg=2709-15&find=1&text=%F1%F2%E0%F3%F1&x=7&y=10#w12>

²⁴ Кириченко В. М. Вказана праця.

²⁵ Скаун О. Ф. Теорія права і держави. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://pidruchniki.ws/1942120343147/pravo/obyekti_pravovidnosin

²⁶ Частина 1 статті 377 Господарського кодексу України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/436-15>

²⁷ Частина перша статті 139 Господарського кодексу України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/436-15>

²⁸ Щетинін А. І. Політична економія. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://pidruchniki.ws/10611207/politekonomiya/robocha_sila_tovar_protsest_stvorenniya_dodatkovoyi_vartosti

²⁹ Там само.

³⁰ Кириченко В. М. Вказана праця.

³¹ Зайчук О. В., Оніщенко Н. М. Теорія держави і права. Академічний курс. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ebk.net.ua/Book/law/zaichuk_tdp/zmist.htm

³² Абзац тринадцятий статті 1 Закону України «Про зовнішньоекономічну діяльність». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/959-12>

³³ Стаття 43 Закону України «Про міжнародне приватне право». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2709-15?nreg=2709-15&find=1&text=%F1%F2%E0%F2%F3%F1&x=7&y=10#w12>

³⁴ Стаття 43 Закону України «Про міжнародне приватне право». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2709-15?nreg=2709-15&find=1&text=%F1%F2%E0%F2%F3%F1&x=7&y=10#w12>

³⁵ Частина 2 статті 14 Закону України «Про міжнародне приватне право». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2709-15?nreg=2709-15&find=1&text=%F1%F2%E0%F2%F3%F1&x=7&y=10#w12>

³⁶ Частина перша статті 6 Закону України «Про зовнішньоекономічну діяльність». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/959-12>

³⁷ Частина друга статті 6 Закону України «Про зовнішньоекономічну діяльність». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/959-12>

³⁸ Частина 2 статті 380 Господарського кодексу України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/436-15>

Резюме

Петрина В. Н. Зовнішньоекономічна діяльність як предмет правового регулювання.

У статті розглядаються зовнішньоекономічні правовідносини як предмет правового регулювання. Зокрема, аналізуються правові проблеми, пов'язані з визначенням суб'єктів зовнішньоекономічних правовідносин, об'єктів зовнішньоекономічних правовідносин та змісту зовнішньоекономічних правовідносин. Пропонуються відповідні зміни до Закону України «Про зовнішньоекономічну діяльність» та Господарського кодексу України.

Ключові слова: зовнішньоекономічна діяльність; зовнішньоекономічні правовідносини; суб'єкти зовнішньоекономічних правовідносин; об'єкти зовнішньоекономічних правовідносин; зміст зовнішньоекономічних правовідносин.

Резюме

Петрина В. Н. Внешнеэкономическая деятельность как предмет правового регулирования.

В статье рассматриваются внешнеэкономические правоотношения как предмет правового регулирования. В частности, анализируются правовые проблемы, связанные с определением субъектов внешнеэкономических правоотношений, объектов внешнеэкономических правоотношений и содержания внешнеэкономических правоотношений. Предлагаются изменения к Закону Украины «О внешнеэкономической деятельности» и Хозяйственному кодексу Украины.

Ключевые слова: внешнеэкономическая деятельность; внешнеэкономические правоотношения; субъекты внешнеэкономических правоотношений; объекты внешнеэкономических правоотношений; содержание внешнеэкономических правоотношений.

Summary

Petryna V. Foreign Economic Activities as the Subject Matter of Legal Regulation.

In this article foreign economic activities are considered as the subject matter of legal regulation. Particularly, there is considered the problems of determination of the parties of foreign economic relations, the subject matter of foreign economic relations, the essence of foreign economic relations. There are proposed the amendments to the Law of Ukraine «On Foreign Economic Activities» and the Economic Code of Ukraine.

Key words: foreign economic activities, foreign economic relations; parties to foreign economic relations; subject matter of foreign economic relations; essence of foreign economic relations.

Отримано 9.04.2014